

BÖLGE İDARE MAHKEMELERİNİN DOSYAYI İLK DERECE MAHKEMESİNE İADESİ VE BUNUN YARGILAMA İLKELERİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

REGIONAL ADMINISTRATIVE COURTS' EVALUATION OF RETURNING THE FILE TO THE FIRST DEGREE COURT IN TERMS OF JURISDICTION PRINCIPLES

Enis KUŞCU*

Aişe Sena DOĞAN**

Öz

Bölge İdare Mahkemeleri İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 45. maddesinin 5. fıkrası uyarınca ilk derece

* İdare Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi, enis.kuscu@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0877-5148.

** İdare Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, sena.dogan@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9087-3475.

Makale Gönderim Tarihi/Received: 02.11.2022.

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 06.12.2022.

Atıf/Citation: Kuşcu, Enis ve Aişe Sena Doğan. "Bölge İdare Mahkemelerinin Dosyayı İlk Derece Mahkemesine İadesi ve Bunun Yargılama İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi." *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, no. 2 (2022): 1312-1356.

"Bu eser, Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License."

mahkemesinin ilk inceleme üzerine verdiği kararlarda hukuka aykırılık olduğunu tespit ederse veya ilk derece mahkemesince esasa ilişkin bir karar verilmiş olsa dahi görevsiz veya yetkisiz mahkeme ile reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından karar verilmesi durumunda dosyayı ilk derece mahkemesine iade eder. Ancak uygulamada kanunda yer almayan nedenlere dayanılarak da iade kararları verilmektedir. Çalışmada ilk olarak, istinaf mercii tarafından verilen karar çeşitlerine yer verilmiştir. Ardından, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 45. maddesinin 5. fıkrasında yer almayan nedenlere dayanılarak Bölge İdare Mahkemelerince verilen kararlar ve bu kararların gerekçelerine değinilmiştir. Son olarak, kanuna uygun olmayan şekilde gelişen bu uygulamanın idari yargılama hukukunda uygulanan re'sen araştırma ilkesi, dereceli yargılanma hakkı, usul ekonomisi ve kanuni mahkeme ilkeleri bakımından incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstinaf, Gönderme Kararları, Re'sen Araştırma İlkesi, Dereceli Yargılanma Hakkı, Kanuni Mahkeme İlkesi.

Abstract

If the District Administrative Courts determines that the decisions made by the first instance court upon the first examination are unlawful pursuant to the 5th paragraph of Article 45 of the Administrative Procedure Law, or even if a decision on the merits has been given by the first instance court, it has been rejected by the judge without jurisdiction or jurisdiction, or has been banned. If a decision is made, it returns the file to the court of first instance. However, in practice, extradition decisions are also made based on reasons not included in the law. In the study, firstly, the types of decisions made by the appellate authority are included. Then, the decisions given by the Regional Administrative Courts based on the reasons not included in the 5th paragraph of the 45th article

of the Administrative Procedure Law and the reasons for these decisions are mentioned. Finally, it is aimed to examine this practice, which develops in an unlawful manner, in terms of the principle of ex officio investigation, the right to a staged trial, procedural economy and legal court principles applied in administrative jurisdiction law.

Keywords: Appeal, Referral Decisions, Ex officio Investigation Principle, Right to a Graduated Trial, Legal Court Principle.

GİRİŞ

2016 yılında göreve başlayan Bölge İdare Mahkemeleri, ilk derece mahkemelerinin verdiği kararları maddi ve hukuki yönlerden denetlemektedir. İdari yargılamanın ikinci basamağını oluşturan bu mahkemeler, yaptıkları denetim sonunda çeşitli kararlar vermektedir. Bölge İdare Mahkemesinin dosyayı ilgili mahkeme gönderme kararı verebileceği durumlar, İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK) 45/5'te yer almaktadır. Kanunda belirtilen bu haller; ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunun haklı bulunması, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme ile reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olmasıdır. Sayılan durumlardan birinin varlığı halinde istinaf başvurusunun kabulüne ve ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar verilerek dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Bu madde kapsamında dosyanın ilgili mahkemeye gönderilmesi kararı verilmesi gereken sebepler sınırlı sayıdadır. Ancak uygulamada Bölge İdare Mahkemesince kanunda sayılanlardan başka sebepler nedeniyle de ilk derece mahkemesine gönderme kararları verilmektedir.

Çalışmada öncelikle genel olarak istinaf kanun yolu ve Bölge İdare Mahkemelerinin verebileceği karar türlerine değinilecektir. Ardından Bölge İdare Mahkemelerinin kanuna dayanarak verdiği iade kararları ve kanuni dayanağı olmadan

verdiği iade kararları açıklanacaktır. Kanuna dayanmayan iade kararları bakımından Bölge İdare Mahkemelerinin iade gerekçeleri incelenecektir. Son olarak ise Bölge İdare Mahkemelerinin iade kararları; yargılama ilkelerinden re'sen araştırma ilkesi, dereceli yargılanma hakkı, usul ekonomisi ve tabii hâkim ilkeleri bakımından değerlendirilecektir.

I. GENEL OLARAK İSTİNAF KANUN YOLU VE BÖLGE İDARE MAHKEMESİNİN VEREBİLECEĞİ KARAR TÜRLERİ

A. Genel Olarak İstinaf

2014 yılında kabul edilen 6545 sayılı Kanun ile 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun ve İYUK'ta kayda değer değişiklikler yapılmış ve 2016 yılında Bölge İdare Mahkemeleri göreve başlamıştır.¹ İdari yargılama usulünde yer alan “*itiraz*” kanun yolu yerini “*istinaf*” kanun yoluna bırakmıştır.²

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, istinafın kelime anlamının “yeniden başlama” olduğunu ifade ederek, hukuki anlamda istinafı “*mahkemenin verdiği kararı kabul etmeyerek bir üst mahkemeye götürme*” şeklinde tanımlamaktadır.³ İstinaf kanun

---

¹ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku* (Ankara: Savaş Yayınevi, 2022), 798; Ramazan Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022), 800; Metin Günday, *İdari Yargılama Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2022), 483.

² Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 798; Çağlayan, İdari Yargılama Hukuku, 800; R. Cengiz Derdiman, İdari Yargının Genel Esasları (Bursa: Alfa Aktüel Yayınları, 2014), 416; Gözübüyük, A. Şeref ve Turgut Tan, *İdare Hukuku Cilt II (İdari Yargılama Hukuku)* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2017), 1032.

³ Danıştay İDDK, E.2016/4343, K.2016/3305, 07.12.2016, Danıştay Dergisi, no. 144 (2017): 86.

yolu, idare ve vergi mahkemelerince karara bağlanmış bir davanın bir üst derece mahkemesi olan Bölge İdare Mahkemeleri önünde maddi ve hukuki yönlerden denetlenerek ikinci bir yargılamanın yapılmasını sağlayan bir başvuru yoludur.⁴

İstinaf, geniş ve dar anlamda istinaf olmak üzere iki şekilde tanımlanabilir. Geniş anlamda istinaf, ilk derece mahkemesi tarafından yapılan yargılama faaliyetinin söz konusu yargılamadan bağımsız bir şekilde tekrarlanmasını ifade eder. Dar anlamda istinaf kavramıyla ise ilk derece mahkemesince yapılan her işlemin değil yalnızca eksik yahut hatalı yapılan işlemlerin tekrar edilmesi kastedilmektedir.⁵

İstinaf kanun yolu, üç dereceli bir yargılama sisteminin gerekliliğidir. Bölge İdare Mahkemeleri tarafından verilen kararların bazıları nihai olmayıp temyiz kanun yolunun değerlendirmesine de tabidir.⁶ Bir başka ifade ile bölge idare mahkemesi tarafından verilen bazı kararlar için temyiz kanun yolu açık olup bu kararlar için taraflar Danıştay'a başvurabilir. Kural olarak istinaf ret kararları kesindir; sınırlı sayıdaki kararlar için temyiz yolu açıktır.⁷

---

⁴ Reşit Gürbüz, *İdari Yargılama Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2020), 314; Gürsel Kaplan, *İdari Yargılama Hukuku* (Bursa: Ekin Yayınevi, 2022), 535.

⁵ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 798; Kaplan, *İdari Yargılama Hukuku*, 536.

⁶ Mustafa Avcı, "İdari Yargıda İstinaf," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 96 (2011): 180, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-96-1139>; Halil Kalabalık, *İdari Yargılama Usulü Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 419; Ali Ulusoy, *İdari Yargılama Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), 232.

⁷ Onur Karahanoğulları, *İdari Yargı İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme)* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2019), 714.

İstinaf kanun yolunun getirilmesindeki amaç, yargılamanın hızlanması ve verilen kararların niteliğinin artırılmasıdır.⁸ Fakat bu kanun yolunun hayata geçirilmesinin yargılama süresine ne derece etkisinin olduğu başka bir inceleme konusunu teşkil etmektedir. Her halde şunu belirtmek gerekir ki istinaf kanun yolunun oluşturulması Danıştay'ın iş yükünü azaltmıştır.⁹

İstinaf kanun yolu, “*temyizın şekil ve usullerine tabidir*”.¹⁰ Bu noktada önemli bir hususa değinmek gerekir: Bölge İdare Mahkemeleri, istinaf incelemesinde -temyiz mahkemelerinin aksine- vakıa mahkemesi yetkilerine sahiptir. Bunun anlamı Bölge İdare Mahkemelerinin ilk derece mahkemesi gibi uyuşmazlığa konu olan olayın çözümü için maddi yönden her türlü araştırma ve inceleme yetkisine sahip olmasıdır. Bu yönüyle istinaf kanun yolu incelemesi, temyiz kanun yolundaki incelemeden ayrılmaktadır.¹¹

B. İstinaf İncelemesinde Verilen Karar Çeşitleri

Bölge İdare Mahkemelerinin istinaf kanun yolundaki yetkilerine İYUK'un 45. maddesinde yer verilmektedir. İstinaf mercilerindeki daireler tarafından yapılan incelemeler neticesinde usul yönünden verilen kararlar şunlardır: “*İstinaf*

---

⁸ Bu görüşü destekler nitelikte kaynak için bkz. Yıldırım, Ramazan ve Serkan Çınarlı, *Türk İdari Yargılama Hukuku Dersleri* (Ankara: Astana Yayınları, 2018), 278.

⁹ Belirtilen konularda detaylı bir inceleme için bkz. Kadir Can Özel, “İdari Yargıda İstinaf Sistemi Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, no. 44 (Ekim 2020): 45-81, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1555539>.

¹⁰ 2577 sayılı “İdari Yargılama Usulü Kanunu”, madde 45/2.

¹¹ Yunus Eraslan, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme,” *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, no. 1 (Şubat 2020): 86, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1286613>.

isteminin incelenmeksizin reddi, istinaf edilmemiş sayılması, istinaf isteminin süre yönünden reddi, karar verilmesine yer olmadığı ve gönderme kararı".¹² İstinaf kanun yolunda verilebilecek esas yönünden kararlar ise şu şekilde belirtilebilir: "*İstinaf başvurusunun reddi ve istinaf başvurusunun kabulüyle işin esası hakkında verilen kararlar*".¹³

1. İstinaf İsteminin İncelenmeksizin Reddi

İYUK madde (mad.) 45/1 metninde ifade edildiği üzere "...konusu beş bin Türk lirasını geçmeyen vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davaları hakkında idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar kesin olup..." bu kararlara karşı istinaf kanun yoluna başvurulamaz. İstinaf mercii, dava konusu miktarın bu sınırın altında kaldığı neticesine varması halinde, istinaf isteminin incelenmeksizin reddine karar verir.¹⁴ Bahsi geçen parasal sınır, enflasyon artışının söz konusu olduğu her yıl bu artışına göre güncellenmektedir.¹⁵

¹² Ramazan Çağlayan, *İdari Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2017), 330-340; Eraslan, "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme," 81.

¹³ Eraslan, "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme," 84.

¹⁴ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 799; Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 814; Gözübüyük ve Tan, *İdare Hukuku Cilt II (İdari Yargılama Hukuku)*, 1033; Günday, *İdari Yargılama Hukuku*, 488; Gürbüz, *İdari Yargılama Hukuku*, 315; Kalabalık, *İdari Yargılama Usulü Hukuku*, 424; Kaplan, *İdari Yargılama Hukuku*, 544; Karahanoğulları, *İdari Yargı İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme)*, 714; Ramazan Yıldırım, *Türkiye'de İstinaf Uygulamasının İdari Yargıya Etkileri*, (Ankara: Danıştay Yayınları, Danıştay ve İdari Yargı Günü 147. Yıl Sempozyumu, Mayıs 2015), 44, <https://docplayer.biz.tr/16111304-Danistay-ve-idari-yargi-gunu-147-yil.html>.

¹⁵ Kalabalık, *İdari Yargılama Usulü Hukuku*, 420; Karahanoğulları, *İdari Yargı İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme)*, 714; İYUK

İstinaf incelemesinde parasal sınır öngörülmüş olması çeşitli tartışmalara sebep olmaktadır. DERDİMAN'a göre ilgili hükümde görülen beş bin Türk lirası değerindeki parasal sınır hak arama hürriyetini hukuka aykırı bir biçimde sınırlandırmaktadır; zira Anayasa'da yazılı olarak hak arama hürriyetlerini sınırlandıran sebepler arasında iş yükünün atmasını engellemek yahut benzeri bir husus yer almamaktadır.¹⁶ Anayasa Mahkemesi ise parasal sınırların ölçülülük ilkesine ve demokratik toplum düzeni gereklerine uygun olması şartıyla Anayasa'ya aykırılık teşkil etmediği görüşünü kararlarında¹⁷ kabul etmiştir.¹⁸ Hak arama hürriyeti başlıklı Anayasa'nın 36. maddesinde "...meşru vasıta ve yollardan faydalanmak..." ve "Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz." ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerden

---

mad. 45/1'de belirtilen parasal sınırın her sene enflasyon karşısında değer kaybetmemesi amacıyla yapılan değiştirilme neticesinde, önceden açılan ve konusu para olan idari davalarda parasal sınırın belirlenmesi için davanın açıldığı tarihe mi yoksa temyiz kanun yoluna başvurulduğu tarihin mi esas alınacağı konusundaki detaylı inceleme için bkz. Yasin Söyler ve Muhammet Yılmaz, "Temyiz Kanun Yolunda Uygulanan Parasal Sınırın Her Yıl Artırılmasının Görülmekte Olan İdari Davalara Etkisi," *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 29, no. 3 (2021): 2131-2168, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1802937>.

¹⁶ Derdiman, İdari Yargının Genel Esasları, 418. Kanun yollarına başvuruda parasal sınırı eleştiren görüşler için bkz. Ali Akyıldız, *İstinafa İlkesel Bakmak*, (Ankara: Danıştay Yayınları, Danıştay ve İdari Yargı Günü 147. Yıl Sempozyumu, Mayıs 2015), 24, <https://docplayer.biz.tr/16111304-Danistay-ve-idari-yargi-gunu-147-yil.html>; Zeynep Nihal Aydınoglu, "İstinaf Kanun Yolunun İdari Yargılama Usulüne Başlıca Etkileri" *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, no. 34 (2018): 401-402, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/980845>.

¹⁷ AYM, Abdurrahman Şanda Başvurusu, B. No. 2014/3907, 7.12.2016, &27; AYM, Emine Halaç ve Diğerleri Başvurusu, B. No. 2017/38981, 15.9.2020, & 32. AYM, E. 1985/23, K. 1986/2, 20.1.1986.

¹⁸ Söyler ve Yılmaz, "Temyiz Kanun Yolunda Uygulanan Parasal Sınırın Her Yıl Artırılmasının Görülmekte Olan İdari Davalara Etkisi," 2134.

mahkemenin görev alanı ile istinaf kanun yolundaki parasal sınırın da kast edilmek istendiği anlaşılır kanaatindeyiz.

2. İstinaf Edilmemiş Sayılması

İYUK mad. 45/2 hükmünün ilk cümlesinde “*İstinaf, temyiz’in şekil ve usullerine tabidir*” denilmektedir. İstinaf dilekçelerinin İYUK mad. 3’te ve m.20/C-1’de¹⁹ belirtilen esaslar doğrultusunda düzenlenmesi gereklidir. İstinaf dilekçesi, İYUK mad. 4’te ve m. 20/C-1 metninin son cümlesinde belirtilen kurumlara tevdi edilebilir.²⁰ Belirtilen şekilde düzenlenmemesi halinde eksikliklerin 15 gün içerisinde tamamlanması durumu, kararı veren mahkemece ilgiliye tebliğ olunur. Söz konusu 15 günlük sürede eksiklikler tamamlanmaz ise ilgili dava dairesince istinaf isteminde bulunulmamış sayılmasına karar verilir.²¹

¹⁹ 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandum sonucunda Anayasa değişikliği halk tarafından teklifi kabul edilmiştir. Askeri Yargı Mercileri söz konusu Anayasa değişikliği akabinde kapatılmıştır. İYUK mad. 20/C hükmü, Anayasa değişikliği sonrasında kapanan askeri yargı yerlerinin gördüğü uyuşmazlıkların idari anlamda usulünün nasıl olacağı konusunu düzenlemek amacıyla 30.06.2021 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 7329 s. Askerî Ceza Kanunu Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu’nun 16. Maddesi ile kabul edilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Celal Işıklar, “İdari Yargılama Usûlü Kanunu’na 24.06.2021 Tarih Ve 7329 Sayılı Kanunla Eklenen 20/C Maddesi Hükümlerinin Değerlendirilmesi,” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 21, no. 1 (2022): 347-398, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2222160>.

²⁰ Gözübüyük ve Tan, *İdare Hukuku Cilt II (İdari Yargılama Hukuku)*, 1033.

²¹ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 801; Eraslan, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme,” 83; Gözübüyük ve Tan, *İdare Hukuku Cilt II (İdari Yargılama Hukuku)*, 1033; Gürbüz, *İdari Yargılama Hukuku*, 317.

3. İstinaf İsteminin Süre Yönünden Reddi

İYUK mad. 45/1 hükmünün ilk cümlesinde “...kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde istinaf yoluna başvurulabilir.” denilmektedir. 30 günlük bu süre hak düşürücü niteliktedir. Bu sürenin aşılması halinde başvuru tarafından yapılan başvuru, usul yönünden eksiklik taşıdığı gerekçesiyle istinaf mahkemeleri tarafından reddedilecektir.²²

4. Karar Verilmesine Yer Olmadığı Kararı

Bölge İdare Mahkemesi; ilk derece mahkemesince esas yönünden karara bağlanan dosya hakkında davanın konusuz kalması, davadan feragat, davanın kabulü ve özel kanun veya kararname hükmünde belirtilen durumlarda derece mahkemesinin kararını kaldırarak “karar verilmesine yer olmadığı” kararı vermelidir.²³ Örneğin, Bölge İdare Mahkemesinin bir kararında “*Davalı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından verilen... dava konusu 16.03.2018 onay tarihli imar planı değişikliklerinin Bakanlık tarafından kendiliğinden iptal edildiği ve iptal edilen imar planı değişiklikleri yerine davaya konu aynı taşınmazlara yönelik 17.01.2019 tarihli işlemle 1/5000 ölçekli nazım imar planı ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planı değişikliklerinin onaylandığının belirtildiği görüldüğünden bakılan davanın*

²² Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 801-802; Hüseyin Bilgin, Bölge İdare Mahkemelerinin Kesin Kararları Arasındaki İçtihat Farklılığı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021), 70-71; Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 812; Gürbüz, *İdari Yargılama Hukuku*, 317; Kalabalık, *İdari Yargılama Usulü Hukuku*, 420; Kaplan, *İdari Yargılama Hukuku*, 544.

²³ Detaylı bilgi için bkz. Boz, Selman Sacit ve Yunus Eraslan, “İdari Yargılama Usulünde ‘Karar Verilmesine Yer Olmadığı’ Kararları,” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 24, no. 2 (2020): 389-423, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1090679>; Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 826; Günday, *İdari Yargılama Hukuku*, 489.

konusunun kalmadığı anlaşılmıştır. Bu itibarla, konusu kalmayan dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekirken, İdare Mahkemesince verilen dava konusu işlemin iptali yolundaki istinaf başvurusuna konu kararda hukuki isabet görülmemiştir.”²⁴ şeklinde karar verilmiştir.

5. İstinaf İsteminin Reddi

Bölge İdare Mahkemeleri, ilk derece mahkemelerinin verdiği kararları hukuka uygun bulması halinde bu başvurunun reddine karar verir.²⁵ Bölge İdare Mahkemeleri, başvuru ile gelen kararda maddi yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise bu yanlışlıklar düzeltilerek aynı şekilde ret kararı verir.²⁶ İlk derece mahkemesinin kararı üzerine yapılan istinaf başvurusu istinafa tabi bir karar değil ise istinaf talebinin reddine karar verilir.²⁷ Dava konusu, İYUK mad. 46’da belirtilen hallerden biri değilse verilen karar kesindir.²⁸

---

²⁴ İstanbul BİM 4. İDD, E. 2022/799, K. 2022/881, 24.06.2022, <https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/files/dsp.php?fn=is-istanbulbim-4d-2022-799.htm&kw=karar+verilmesine+yer+olmad%C4%B1%C4%9F%C4%B1na+karar+verilmi%C5%9Ftir&cr=istinaf#fm>, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası).

²⁵ Çağlayan, *İdari Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları*, 330-331; Derdiman, *İdari Yargının Genel Esasları*, 417; Gözübüyük ve Tan, *İdare Hukuku Cilt II (İdari Yargılama Hukuku)*, 1034; Günday, *İdari Yargılama Hukuku*, 493; Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdari Yargılama Hukuku Dersleri*, 286.

²⁶ Gözübüyük ve Tan, *İdare Hukuku Cilt II (İdari Yargılama Hukuku)*, 1034; Günday, *İdari Yargılama Hukuku*, 494.

²⁷ Gürbüz, *İdari Yargılama Hukuku*, 317.

²⁸ Çağlayan, *İdari Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları*, 332.

6. İstinaf Başvurusunun Kabulü ile Gerekli İncelemeler Sonunda Esas Hakkında Karar Verilmesi

İYUK mad. 45/4 hükmünde yer aldığı üzere Bölge İdare Mahkemeleri, ilk derece mahkemesi kararını hukuka uygun bulmazsa istinaf başvurusunun kabulüyle ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararının kaldırılması yönünde karar verir. Kararın kaldırılmasının ardından bölge idare mahkemesi işin esası ile ilgili yeni bir karar verir.²⁹ Bölge İdare Mahkemeleri, kararın kaldırılmasının ardından gerekli incelemeleri yaparak ya davaya konu olan idari işlemin iptaline ya da davanın esastan reddine karar verir. Söz konusu madde metni incelendiğinde “kararın kaldırılması” ifadesinin yerinde olduğu yönündeki görüşe katılmaktayız.³⁰ Bu ifadenin kullanılmaması durumunda uygulayıcılar, ilk derece mahkemesi kararı ve bölge idare mahkemesi kararı şeklinde iki kararın ortaya çıkması durumu ile karşılaşabileceklerdi.³¹

Davacı, kendisi hakkında verilen kamu ihalelerinden 2 yıl süresince yasaklılık kararının bakan tarafından değil de müsteşar tarafından verilmesi nedeniyle dava açmış ve ilk derece mahkemesi yetki yönünden sakatlık dolayısıyla işlemi iptal etmiştir. Ankara Bölge İdare Mahkemesi ise bu idari merci tarafından yapılan işlemin bakan tarafından yapılması gerekliliğinin kanunda yer almaması gerekçesiyle hukuka

---

²⁹ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 756; Çağlayan, *İdari Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları*, 332; Derdiman, *İdari Yargının Genel Esasları*, 417; Gözübüyük ve Tan, *İdare Hukuku Cilt II (İdari Yargılama Hukuku)*, 1034; Günday, *İdari Yargılama Hukuku*, 493; Gürbüz, *İdari Yargılama Hukuku*, 318; Kalabalık, *İdari Yargılama Usulü Hukuku*, 424; Kaplan, *İdari Yargılama Hukuku*, 547; Karahanoğulları, *İdari Yargı İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme)*, 715-716; Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdari Yargılama Hukuku Dersleri*, 286.

³⁰ Çağlayan, *İdari Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları*, 332.

³¹ Çağlayan, *İdari Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları*, 332.

uygun bulmuş “Açıklanan nedenlerle, davalı tarafından yapılan *istinaf başvurusunun kabulü* ile Ankara 14. İdare Mahkemesi’nce verilen 23/12/2016 tarih ve E:2013/1640, K:2016/5939 sayılı kararın *kaldırılmasına*; 2577 sayılı Yasanın değişik 45. maddesinin 4. fıkrası uyarınca esastan incelenen davada, *davanın reddine*, ... , 2577 sayılı Yasanın değişik 46. maddesi uyarınca kesin olarak 26/04/2017 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”³² kararını vermiştir.

7. İvedi Yargılama Usulünde Görevsizlik Neticesinde Gönderme Kararı

İYUK mad. 45/8 metnine göre kanunda belirtilen ivedi yargılama usulüne tabi olan davalarda istinaf kanun yoluna başvurulamaz.³³ İstinaf mahkemelerinin önüne bu konularda bir başvurunun gelmesi halinde istinaf mercii, görevsizlik kararı verecek ve dosyanın Danıştay’a gönderilmesine karar verecektir.³⁴

II. BÖLGE İDARE MAHKEMELERİNİN İADE KARARLARI

Bölge İdare Mahkemelerinin dosyayı ilk derece mahkemesine iade kararları kanuna dayalı nedenlerle olabileceği gibi kanuna dayanmayan bazı nedenlerle de

³² Ankara BİM 8. İDD, E. 2017/150, K. 2017/239, 26.04.2017, (Lexpera). (Karardaki yazı şeklindeki vurgular tarafımızca yapılmıştır.)

³³ Derdiman, *İdari Yargının Genel Esasları*, 418; Günday, *İdari Yargılama Hukuku*, 488; Yıldırım, “Türkiye’de İstinaf Uygulamasının İdari Yargıya Etkileri,” 44-45; Yıldırım ve Çınarlı, *Türk İdari Yargılama Hukuku Dersleri*, 281.

³⁴ Çağlayan, *İdari Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları*, 330; Eraslan, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme,” 83; Gözübüyük ve Tan, *İdare Hukuku Cilt II (İdari Yargılama Hukuku)*,1033; Karahanoğulları, *İdari Yargı İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme)*, 714.

olabilmektedir. Bu başlık altında belirtilen iki durum ayrı ayrı ele alınacaktır.

A. Kanuna Göre İade Kararı Verilebilecek Durumlar

İYUK mad. 45/5'e göre Bölge İdare Mahkemeleri, "...ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulduğu, davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması hâllerinde, istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar vererek..." dosyayı ilgili mahkemeye gönderir. Şu halde madde hükmü incelendiğinde üç hâl dışında dosya ilk derece mahkemesine geri gönderilemez:³⁵

- a. İlk derece mahkemesince ilk inceleme üzerine verilen kararın hukuka aykırı bulunması,
- b. Davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme tarafından bakılmış olması,
- c. Davaya reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması.

1. İlk Derece Mahkemesince İlk İnceleme Üzerine Verilen Kararlar

İYUK mad. 14'te yer alan "*Dilekçeler üzerinde ilk inceleme*" başlıklı hükümde davaya ilişkin dilekçelerde ilk olarak nelerin incelendiği yer almaktadır. Doktrinde bunu davaya ait ön

---

³⁵ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 804; Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 818-823; Çağlayan, *İdari Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları*, 336-340; Ender Ethem Atay, *İdari Yargılama Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 452; Gözübüyük ve Tan, *İdare Hukuku Cilt II (İdari Yargılama Hukuku)*, 1035; Günday, *İdari Yargılama Hukuku*, 495-496; Gürbüz, *İdari Yargılama Hukuku*, 319; Kalabalık, *İdari Yargılama Usulü Hukuku*, 424; Kaplan, *İdari Yargılama Hukuku*, 547; Karahanoğulları, *İdari Yargı İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme)*, 715; Ulusoy, *İdari Yargılama Hukuku*, 232.

koşulların incelendiği safha olarak nitelendiren yazarlar mevcuttur.³⁶ İlgili Kanun'un 15. maddesinde ise bu inceleme üzerine verilecek kararlardan bahsedilmektedir.

İYUK mad. 45/5 hükmünde yer alan "...ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurusunu haklı bulduğu..." metnindeki 'ilk inceleme üzerine verilen kararların' neler olduğu hususu doktrinde tartışmalıdır.³⁷ İYUK mad. 15/4'e göre ilk inceleme üzerine Danıştay veya mahkemelerce verilen; 15. maddenin 1/a bendinde belirtilen idari yargının görevli olduğu konularda davanın görev ve yetki yönünden reddine ilişkin kararlarla, 1/c bendinde yazılı gerçek hasma tebliğ ve 1/d bendindeki dilekçe red kararları dışında, ilgisine göre istinaf ya da temyiz yoluna başvurulabilir. Bu hükümden hareketle ilk inceleme üzerine verilen her karar istinaf kanun yoluna açık değildir. İYUK mad. 45/5 hükmünde bahsi geçen ilk inceleme üzerine verilen kararlar, ilk inceleme konularında hukuka aykırılık bulunan istinaf kanun yoluna tabi olanlardır.³⁸

Uygulamada ilk inceleme üzerine verilen kararlarda Bölge İdare Mahkemeleri tarafından hukuka aykırılığın tespiti halinde, farklı bir ilk inceleme sebebine dayanılarak gerekçeli istinaf başvurusunun reddine karar verildiği görülmektedir.³⁹ Bahsedilen uygulamadaki usulün kanun maddesinde

---

³⁶ Karahanoğulları, *İdari Yargı İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir inceleme)*, 239.

³⁷ Çınarlı ve Azak, "Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi," 575-580; Eraslan, *İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme*, 88-90.

³⁸ Çınarlı ve Azak, "Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi," 577; Eraslan, *İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme*, 89.

³⁹ Gaziantep BİM 5. İDD. E. 2019/1327, K. 2019/1166, 19.04.2019 aktaran Eraslan, "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme," 90.

benimsenerek hukuken güvence altına alınması gerektiğini düşünen yazarlar mevcuttur.⁴⁰ İlk inceleme aşamasında verilen kararlarla ilgili olarak gerekçeli istinaf başvuru yöntemi usul ekonomisine hizmet etse de mevcut kanuni düzlemde bu uygulama hukuka aykırılık teşkil etmektedir, düşüncesindeyiz.

2. Davaya Görevsiz veya Yetkisiz Mahkeme Tarafından Bakılmış Olması

İYUK mad. 14/3-a'da yer alan ilk inceleme konularından ilkinin "görev ve yetki" hususu oluşturmaktadır. Görev, davanın hangi yargı düzeninde ve yargı düzeninde bulunan mahkeme türlerinden hangisinde görüleceği ile ilgilidir.⁴¹ Yetki ise yer bakımından hangi mahkemenin yetkili olduğunu ifade etmektedir.⁴² Belirtilen tanımlardan hareketle görev yönünden incelemede hem hangi yargı kolunun görevli olduğunu hem de idari yargı mahkemeleri içerisinde hangi mahkemenin görevine girdiği belirlenmelidir. Adli yargının görev alanına giren bir konuda idare mahkemelerince bakılmış olması ile idari yargı kolu içerisinde yer alan mahkemelerden görevsiz olanın davaya bakması durumu ayrı ayrı değerlendirilecektir.

Adli yargının görevine giren bir davanın idari yargı merci önünde açılması hali tartışmalı bir konudur. Öğretide kimi yazarlarca söz konusu hususun İYUK mad. 45/5 hükmünde yer alan görevsizlik halinin kapsamına dâhil edilip

---

⁴⁰ Eraslan, "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme," 90.

⁴¹ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 145; Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 117.

⁴² Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 145; Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 117. "Karahanoğulları, yetkinin üç farklı anlamı olduğunu ve bunların karşılığı olarak yasada iki terim kullanıldığını belirtmiştir." detaylı bilgi için bkz. Karahanoğulları, *İdari Yargı İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme)*, 246.

edilemeyeceğinde muğlaklık olduğu ifade edilmektedir.⁴³ Uygulamada istinaf başvurusu, Bölge İdare Mahkemesince kabul edilerek ilk derece yargı yerinin kararı kaldırılıp bu doğrultuda karar verilmek üzere derece mahkemesine gönderilmektedir.⁴⁴ Uygulamadaki yaklaşımın benimsenmesi halinde dosya, yargı yerleri arasında gidip gelecek ve bu sebeple usul ekonomisi ilkesi zedelenecektir.⁴⁵ Kanaatimizce kanunun lafzından görevsizlik hususunun adli ve idari yargı arasındaki görev uyumsuzluğunu da kapsadığı noktasında bir tereddüt bulunmamaktadır. Zira idari yargılama hukukunda görev; ilk önce yargı kolları arasında, daha sonra idari yargı mercileri arasında inceleme konusu oluşturmaktadır. Ancak bu adli ve idari yargı düzenleri arasındaki görev uyumsuzluğunun bölge idare mahkemelerince geri gönderilmesi, yukarıda da ifade edildiği gibi usul ekonomisine aykırı olduğundan bu durumun kanunda ayrıca düzenlenerek Bölge İdare Mahkemesine karar verme yetkisi tanınmalıdır.

İYUK mad. 15/1-a hükmünde “...idari yargının görevli olduğu konularda ise görevli veya yetkili olmayan mahkemeye açılan davanın görev veya yetki yönünden reddedilerek dava dosyasının görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesine...” ifadeleri yer almaktadır. İdari yargı düzeni içerisinde yer alan mahkemelerden görevsiz olanın davayı yürüttüğünün tespiti durumunda Bölge İdare Mahkemeleri, İYUK mad. 45/5 gereği dosyayı ilgili mahkemeye göndermelidir. Bu noktada “*ilgili mahkeme*” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği açıklanmalıdır. Uygulamada dosya,

---

⁴³ Çınarlı ve Azak, “Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi,” 580.

⁴⁴ Ankara BİM 10. İDD. E.2020/2157, K.2020/2634, 02.12.2020 aktaran Günday, *İdari Yargılama Hukuku*, 496.

⁴⁵ Günday, *İdari Yargılama Hukuku*, 496; Çınarlı ve Azak, “Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi,” 580.

istinafa konu kararı veren mahkemeye gönderilmektedir.⁴⁶ Doktrinde yer alan ve uygulama ile benzer bir görüşe göre de dosya kararı veren mahkemeye gönderilmelidir.⁴⁷ Bizim de katıldığımız ve usul ekonomisine uygun olan bir diğer görüşe göre ise ilgili mahkeme ifadesinden dosyaya bakmakla görevli olan mahkeme anlaşılmalı ve dosya kararı veren mahkemeye değil, doğrudan görevli mahkemeye tevdi edilmelidir.⁴⁸

İYUK mad. 32/2'de belirtildiği üzere idari yargılama hukukunda -hukuk yargılamasının aksine- yetki kamu düzenindedir. Bu nedenle yargılama aşamasının her safhasında yetki konusu, re'sen incelenebilir. İYUK mad. 15/4'teki "...bu maddenin 1/a bendinde belirtilen idari yargının görevli olduğu konularda davanın görev ve yetki yönünden reddine ilişkin kararlarla, ...kararları dışında, ilgisine göre istinaf ya da temyiz yoluna başvurulabilir." hükmünden hareketle yetki hususunda verilmiş olan dosyanın reddine ve ilgili mahkemeye gönderme kararlarının istinaf ve temyiz kanun yollarına kapalı olduğu anlaşılmaktadır. Bir önceki paragrafta belirttiğimiz ilgili mahkemeye gönderilme durumu yetki konusunda da geçerlidir. Usul ekonomisi ilkesinden hareketle ilgili mahkeme ifadesinden kararı veren ilk derece mahkemesinin değil yetkili olan mahkemenin anlaşılması gerektiği düşüncesindeyiz.⁴⁹

---

⁴⁶ İstanbul BİM 8. İDD, E. 2020/2049, K. 2020/1715, 15.12.2020, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası).

⁴⁷ Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 820-821.

⁴⁸ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 804; Çınarlı ve Azak, "Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi," 582; Yıldırım, "Türkiye'de İstinaf Uygulamasının İdari Yargıya Etkileri," 42.

⁴⁹ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 804; Çınarlı ve Azak, "Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi," 583.

3. Davaya Reddedilmiş veya Yasaklanmış Hâkim Tarafından Bakılmış Olması

İYUK mad. 31 hükmünün yollaması ile hâkimin yasaklılık ve reddi hallerinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (HUMK) uygulanmaktadır. 6100 s. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 450. maddesine göre 1086 s. HUMK hükümleri ilga edilmiştir. Yine 6100 s. HMK'nın 447. maddesinde "*Mevzuatta, yürürlükten kaldırılan 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa yapılan yollamalar, Hukuk Muhakemeleri Kanununun bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelerine yapılmış sayılır.*" hükmü bulunmaktadır. Bu hükme istinaden 1086 s. HUMK'a yapılan yollamalar, 6100 s. HMK'ya yapılmış sayılacağından İYUK mad. 31 hükmü 6100 s. HMK'ya atıfta bulunmaktadır. HMK'nın 34 ve 36. maddelerinde hâkimin reddi ve yasaklılık sebepleri düzenlenmiştir.

İYUK mad. 45/5 hükmüne göre Bölge İdare Mahkemeleri, davanın reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması hâllerinde, istinaf başvurusunun kabulü ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına karar vererek dosyayı ilgili mahkemeye gönderir.⁵⁰

B. Bölge İdare Mahkemelerinin Kanunda Yer Almayan İade Kararları

Uygulamada Bölge İdare Mahkemeleri, kanunda sınırlı sayıda yer alan gönderme hallerini genişletmektedir. Bu kapsamda Kanun'da öngörülmeven gönderme nedenlerinden biri olarak eksik inceleme nedeniyle iade kararları dikkat çekmektedir.

---

⁵⁰ Detaylı bilgi için bkz. Serkan Çınarlı, *İdari Yargılamada İstinaf ve Bölge İdare Mahkemeleri* (Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020), 114 vd.

1. Eksik İnceleme Nedeniyle İade

Uygulamada istinaf incelemesi sırasında ilk derece mahkemesince verilen kararlar, eksik inceleme yapıldığı gerekçesiyle kaldırılmakta ve dosya ilk derece mahkemesine iade edilmektedir. Aslında burada şeklen ilk derece mahkemesince esastan verilmiş bir karar bulunmakla birlikte bu karar verilirken gerekli araştırma ve incelemelerin tam olarak yapılmaması söz konusudur. Bu konuyla ilgili olarak doktrinde iki farklı görüş bulunmaktadır. Kanun'un lafzından hareket eden birinci görüşe göre eksik inceleme nedeniyle iade, İYUK mad. 45/5'e aykırıdır⁵¹. Zira kanunda iade halleri sınırlı olarak sayılmıştır. Bu nedenle Bölge İdare Mahkemesinin dosyayı iade etmek yerine esastan incelemesi gerekmektedir.⁵² Benzer yöndeki bir diğer görüşe göre Bölge İdare Mahkemesinin mad. 45/5'te sayılmayan durumların tümünde ilk derece mahkemesi kararının usul veya esastan verilmesi fark etmeksizin esastan inceleme yapması gerektiği ileri sürülmüştür⁵³.

Doktrinde savunulan aksi yöndeki görüşe göre ise dosyada karar vermek için gerekli olan bilgi ve belgelerin ilk derece mahkemesince elde edilememiş olması ve bu şekilde esas hakkında karar verilmiş olması durumunda, istinaf incelemesi sonucunda yeniden karar verilmek üzere dosya ilk derece mahkemesine gönderilebilir⁵⁴. Zira bu durumda ilk derece mahkemesinin kanaati usule uygun olarak, tam bir şekilde

---

⁵¹ Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 825; Eraslan, "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme," 128.

⁵² Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 825.

⁵³ Eraslan, "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme," 98.

⁵⁴ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 805.

oluşmamıştır.⁵⁵ Yine doktrinde Bölge İdare Mahkemesinin işin esası hakkında yeniden karar verebilmesinin, “*maddi vakıalar hakkında dosyadaki bilgilerin eksiksiz ve uyumsuzluğun da salt hukuki konulara ilişkin olması*” şartına bağlı olduğu vurgulanmıştır.⁵⁶ Bu kapsamda her ne kadar dosyadaki eksik bilgi ve belgeler istenerek Bölge İdare Mahkemesi karar verebilirse de bu eksikliklerin “*esas hakkında verilecek kararı etkileyebilecek*” nitelikte olması durumunda dosya ilk derece mahkemesine gönderilebilecektir. Örneğin keşif, bilirkişi incelemesi yaptırılmaması veya uzman görüşü alınmamasında durum böyledir.⁵⁷

2. Kanun’da Yer Almayan Diğer İade Nedenleri

Uygulamada ilk derece mahkemesinin esasa ilişkin bir inceleme yapmış olmasına rağmen Bölge İdare Mahkemesinin gönderme kararı verdiği durumlardan bazıları şunlardır: İlk derece mahkemesince dosyanın tekemmül ettirilmeden esastan karar verilmesi⁵⁸, tarafların duruşma istemesine rağmen mahkemece duruşma yapılmadan esastan karar verilmesi⁵⁹,

⁵⁵ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 805.

⁵⁶ Günday, *İdari Yargılama Hukuku*, 493 (813 nolu dipnot).

⁵⁷ Günday, *İdari Yargılama Hukuku*, 494-495.

⁵⁸ İstanbul BİM 2. VDD, E. 2019/3423, K. 2020/817, 16.6.2020, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası); Gaziantep BİM 2. İDD, E. 2021/424, K. 2022/510, 1.3.2022, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası).

⁵⁹ Ankara BİM 1. İDD, E. 2021/5712, K. 2022/257. Bölge İdare Mahkemesi, İYUK’un 16. maddesinin 4. fıkrası uyarınca miktar artırım dilekçesi veya buna cevap dilekçesi ile duruşma talep edilebileceğini, mezkûr dilekçelerin İYUK’un 17. maddesinin 3. fıkrasında geçen “*dava dilekçesi ile cevap ve savunmalar*” kapsamındaki dilekçelerden kabul edileceğine ve süresi içinde verilmiş olmak kaydıyla bu dilekçelerdeki duruşma istemlerinin Mahkemelerce dinlenmesi gerektiğine karar vermiştir. Bkz. İzmir Bölge İdare Mahkemesi 6. İdare Dava Dairesi, E. 2018/1615, K. 2019/82, T. 24.1.2019, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası). Eraslan’a göre istinaf

karar sonucu ile görüşme tutanağının çelişmesi⁶⁰, dava konusunun yanlış belirlenmesi⁶¹, bilirkişi ve keşif incelemesi yapılması gerekirken yapılmaması sebebiyle göndermedir⁶².

İlgili mevzuat gereği ilk derece mahkemesi kararının kesin nitelikte olması gerekirken, ilk derece mahkemesinin hatalı değerlendirme yapmak sureti ile taraflara istinaf kanun yolunun açık olduğunun bildirilmesi durumuyla karşılaşılabilir. Bu şekilde istinaf merci önüne gelen bir uyuşmazlıkta Bölge İdare Mahkemesi, dosyayı ilk derece mahkemesine gönderme gerekçesi olarak; her ne kadar 45/5'teki gönderme sebepleri sınırlı olarak belirlenmiş olsa da somut uyuşmazlıkta ilk derece mahkemesinin kesin nitelikte karar vermesi gerekirken derece mahkemesinin yerine geçerek karar verme yetkisi bulunmadığından dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.⁶³

---

aşamasında Bölge İdare Mahkemelerinin duruşma yapma yetkisi bulunduğu, tarafların talebine rağmen ilk derece mahkemesince duruşma yapılmaması, istinaf aşamasında giderilebilecek bir eksiklik ve bu sebeple dosya iade edilmemelidir. Bkz. Eraslan, "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme," 10.

⁶⁰ Ankara BİM 10. İDD, E. 2021/4176, K. 2022/131; karar gerekçesi ve hüküm fıkrasının çelişmesi ile görüşme tutanağı ve kararın hüküm fıkrasının çelişmesi nedeni ile dosyanın ait olduğu mahkemeye gönderilmesine ilişkin karar bkz. Adana BİM 2. İDD, E. 2022/287, K. 2022/341.

⁶¹ Ankara BİM 12. İDD, E. 2021/1749, K. 2022/166.

⁶² Günday'a göre bu durum usul kurallarına aykırılık halidir. Bkz. Günday, *İdari Yargılama Hukuku*, 492.

⁶³ İlgili BİM kararında; "Her ne kadar, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 'istinaf' başlıklı (Değişik 6545 S.K./19. md.) 45. maddesinin 5.fıkrası uyarınca; bölge idare mahkemeleri; ancak, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan istinaf başvurularını haklı bulduğu ya da davaya görevsiz veya yetkisiz mahkeme yahut reddedilmiş veya yasaklanmış hâkim tarafından bakılmış olması hâllerinde, istinaf başvurularını kabul ettiği durumlarda kararı kaldırarak dosyayı mahkemesine geri gönderme yetkisine sahip olup, bunun dışında, işin esası

Doktrinde bazı yazarlarca her ne kadar istinaf merci tarafından ilk derece mahkemesine geri gönderme hallerinin kanunda sınırlı olarak belirlendiği ifade edilse de bu haller geniş yorumlanarak ilk derece mahkemesinin esastan incelemeye geçmeden karar verdiği her durumda gönderme kararı verilebileceği ifade edilmektedir.⁶⁴ Zira ilk inceleme konusu olmasa da ilk derece mahkemesinin esasa geçmesini engelleyen başka bazı karar türleri de bulunmaktadır.⁶⁵ Örneğin, ilk derece mahkemesince davanın derdestlik sebebiyle reddedilmesi

---

hakkında karar verilen dosyalarda, varsa maddi yanlışlıkları düzeltmek veyahut hukuka uygun bulmadığı ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak ilk derece mahkemesi yerine geçmek suretiyle yeni bir karar vermek zorunda iseler de; gerçek uyuşmazlığın esası hakkında mahkemece bir yargılama yapılmaması ve uyuşmazlığın niteliğine uygun yapılmayan yargulamada ilk derece mahkemesince işin esası hakkında verilecek olan yeni kararın kesin nitelikte olması durumlarında, tarafların 'adil yargılanma hakkının' korunması ve kamu düzenine ilişkin olan görev ve yetki kurallarının ihlal edilmemesi bakımından dosyanın görevli ve yetkili mahkemesine iade edilmesi gerekir.

Bu bağlamda; yabancı uyruklu davacının uluslararası koruma başvurusunun, davalı idarece hızlandırılmış olarak ele alınmak suretiyle karara bağlanmış olması nedeniyle ilk derece mahkemesince, işleme uygun olarak yapılacak yargılama sonucunda olan verilecek kararın kesin nitelikte olacağı dikkate alındığında, somut uyuşmalıkta Dairemizce ilk derece mahkemesinin yerine geçilmek suretiyle bir karar verilmesi olanaksızdır.” Bursa BİM 3. İDD, E. 2021/1193, K. 2022/203, 16.02.2022.

⁶⁴ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 805. Aynı yönde bkz. “İlk derece mahkemelerinin, İlk inceleme sonunda verilecek kararlardan olmamakla birlikte nihai nitelikte olan; örneğin İYUK md.6/4 uyarınca davanın açılmamış sayılmasına, İYUK md.26/2 uyarınca davanın yalnız öleni ilgilendirdiği gerekçesiyle dilekçenin iptaline dair kararlarına karşı yapılan istinaf başvurusunun haklı bulunması halinde ne yönde karar verileceğine dair İYUK md.45/5’de açık bir düzenlemenin bulunmamasına karşın, bu madde kıyasen uygulanmak suretiyle istinafa konu bu kararların da kaldırılmasına ve dosyanın kararı veren mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekir. Zira; bu gibi durumlarda da ilk derece mahkemesinin davanın esasına ilişkin bir kararı mevcut değildir.” Günday, *İdari Yargılama Hukuku*, 496.

⁶⁵ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 805.

durumunda, istinaf incelemesinde derdestlik itirazının yerinde olmadığı anlaşılırsa işin esası görüşülmediği için dosya, ilk derece mahkemesine geri gönderilir. AKYILMAZ, SEZGİNER ve KAYA'ya göre bunun altında yatan sebep, istinafın iki dereceli yargılama sağlayarak getirdiği hukuki korumadır. Böyle bir durumda ilk derece mahkemesine dosya geri gönderilmezse istinaf ile amaçlanan hukuki koruma sağlanamayacaktır.⁶⁶ ÇINARLI ve AZAK ise farklı gerekçelerle aynı sonuca ulaşmışlardır. Buna göre derdestlik ilk inceleme konuları arasında yer almamakla birlikte davaya görevsiz veya yetkisiz mahkemenin bakması sonucunu doğurduğundan derdestlik halinde dosyanın geri gönderilmesi İYUK mad. 45 kapsamında hukuka uygundur.⁶⁷

Uygulamada Bölge İdare Mahkemelerinin, ilk derece mahkemesinin esastan incelemeye geçmeden karar verdiği durumlardan biri de kesin hükümdür. Örneğin; ilk derece mahkemesinin kesin hüküm nedeniyle davanın reddine ilişkin verdiği kararlar bakımından istinaf merci, kararın hukuka uygun olmadığı kanaatinde ise İYUK madde 45/5 uyarınca dosyanın ilgili mahkemeye gönderilmesine karar vermektedir.⁶⁸

C. Bölge İdare Mahkemesinin İade Gerekçeleri

Bölge İdare Mahkemeleri kanunda belirtilmeyen durumlarda çeşitli gerekçelere dayanarak dosyanın ilk derece mahkemesine iadesine karar vermektedir. Uyuşmazlık konusu bir olayda İdare Mahkemesi, dava konusu olan idari işlemin iptaline karar vermiştir. Kararın istinaf edilmesi üzerine Bölge İdare Mahkemesi; *“istinaf konusu karardaki ihtilaf, dosyadaki mevcut bilgi ve belgeye göre çözülebilecek nitelikte değilse, dosyayı ilk derece*

---

⁶⁶ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 805.

⁶⁷ Çınarlı ve Azak, *“Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi,”* 581.

⁶⁸ İstanbul BİM 9. İDD, E. 2017/2842, K. 2017/2721, 24.10.2017, (Lexpera).

mahkemesine göndermeden re'sen araştırma ilkesi uyarınca gerekli inceleme ve araştırmaları bizzat yaparak işin esası hakkında yeniden karar vereceği" yönünde tespitlerde bulunmuştur. Nitekim kararda bu hususun temyiz ve istinaf incelemesi arasındaki temel farklardan biri olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte Bölge İdare Mahkemesi kanunda yazılı olmayan bazı hallerde istinafa tabi kararın kaldırılarak dosyanın mahkemesine gönderilebileceğini ifade etmektedir.⁶⁹ Buna göre;

- *"İlk derece mahkemesince uyuşmazlığın esası hakkında asgari doğru tespit ve olgular ile teknik bilgiyle oluşan deliller hiç tartışılmadan karar oluşturulmuş ise bu uyuşmazlık hakkında genel usul kuralları bağlamında verilmiş bir ilk derece mahkemesi kararının bulunduğu hukukten kabul edilemeyeceği"*⁷⁰,
- *"istinaf mahkemesine ilk derece mahkemesi sıfatı da verilmediği,"*
- *"tabii hakim ilkesine de aykırılık oluşturacağı"*
- *"hususları bir bütün olarak dikkate alındığında, genel usul anlamında hukukten verilmiş bir karar bulunmadığı durumlarda, istinaf mahkemesinin özel usul kurallarına yönelik durumda olduğu gibi" istinaf merci dosyayı ilk derece mahkemesine gönderebilir.*⁷¹

⁶⁹ Ankara BİM 5. İDD, E. 2019/244, K. 2019/1038, 5.11.2019, (Lexpera).

⁷⁰ *"Buna karşın, istinaf konusu edilen kararda; ilk derece mahkemesince davanın konusu hatalı kurgulanmış veya maddi olayın çözümünde dayanan olguların dava konusu işlem yönünden hatalı olarak dayanak alınmış veyahut da uyuşmazlığın çözümü teknik bilgiyi gerektirdiği halde keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmadan veya eksik yaptırılmak suretiyle gerekli teknik bilgiye dayalı veriler değerlendirilmeden ya da dava konusu edilen işlemlerden birisi veya birkaçı hakkında inceleme ve değerlendirme yapılmadan karar oluşturulma yönüne gidilmiş olması ile davacılarından bir kısmı yönünden esasa ilişkin oluşmuş karar bulunmaması gibi nedenlerle"*

⁷¹ Söz konusu kararın temyiz incelemesinde Danıştay, idari işlemin iptaline karar veren İdare Mahkemesi kararının İYUK mad. 45/5'te belirtilen karar türlerinden olmadığına kanaat getirmiştir. Dan. 6. D, E. 2020/5633, K. 2020/10572, 9.11.2020.

Kararda her ne kadar genel usul kuralları bağlamında verilmiş bir ilk derece mahkemesi kararının bulunmadığı ifade edilmekteyse de idari işlemin iptaline karar verilmek suretiyle esas hakkında verilmiş bir karar mevcuttur. Bu kabule bağlı olarak istinaf mahkemesinin işin esası hakkında karar vermesi durumunda ilk derece mahkemesi sıfatı ile hareket etmiş olmayacağı ve tabii hâkim ilkesinin ihlal edilmeyeceği sonucuna varılmaktadır. Nitekim benzer yöndeki bir başka uyuşmazlıkta ilk derece mahkemesi, idari işlemin iptaline ve tazminata karar verilmesine yer olmadığı yönünde karar vermiştir. Bölge İdare Mahkemesi yazılı sınav kâğıdının incelenmemesi ve bilirkişi incelemesi yapılmaması gerekçesiyle; ilk derece mahkemesince uyuşmazlığın esası hakkında yargılama yapılmadığı, bu nedenle istinaf merciinin karar vermesi durumunda ilk derece mahkemesince verilen bir karar bulunmadığından ikinci derecede yargılanma hakkının fiilen tesis edilemeyeceği yönünde hüküm kurmuştur.⁷² Bu kararı değerlendiren ÇAĞLAYAN, kanundaki gönderme hallerinin sınırlı olduğu, ilk derece mahkemesince iptal kararının varlığına rağmen istinaf merciinin bunu esasa ilişkin bir karar olarak değerlendirmemesi, dolayısıyla hem şekil hem öz bakımından iki dereceli yargılamanın tesis edilmiş olduğu gerekçeleriyle Bölge İdare Mahkemesinin kararını eleştirmektedir.⁷³

Bölge İdare Mahkemesinin iade kararları verirken vurguladığı diğer bir gerekçe, İYUK mad. 45/5'te yasal boşluk bulunmasıdır. İdari yargıda tarafların istemi üzerine duruşma yapılmasının zorunlu olduğu hallerde, buna riayet edilmemesi

---

⁷² Ankara BİM 3. İDD, E. 2018/777, K. 2019/571, 7.3.2019, aktaran Ramazan Çağlayan, "İdari Yargıda İstinaf Uygulamasındaki Bazı Sorunlar Üzerine Düşünceler," *Terazi Hukuk Dergisi* 14, no. 160 (Aralık 2019):2298.

⁷³ Çağlayan, "İdari Yargıda İstinaf Uygulamasındaki Bazı Sorunlar Üzerine Düşünceler," 2298.

adil yargılanma hakkı ve hak arama özgürlüğünün ihlali niteliğindedir. İlk derece mahkemesinin duruşma yapılmaksızın karar vermesi halinin istinaf incelemesine konu olması durumunda İYUK'ta istinaf merciinin ne tür karar vereceği yönünde bir düzenleme bulunmaması, Kanun'da "gerçek olmayan nitelikte açık olmayan" yasal boşluk olarak ifade edilmektedir. Bu bakımdan İYUK mad. 45/5'in "yeterli ve tatmin edici" bir düzenlemeyi içermediği vurgulanmaktadır.⁷⁴

Bölge İdare Mahkemesinin kararlarında, ilk derece mahkemesine dosyanın iadesi konusunda yer verdiği diğer bir gerekçe, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkına dayanmaktadır.⁷⁵ Buna göre Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrası uyarınca uluslararası sözleşme hükmünün İYUK'un 45. maddesine göre öncelikli olarak uygulanması gerekmektedir. Bölge İdare Mahkemesine göre her ne kadar AİHS'de dereceli yargılanma hakkı düzenlenmemiş olsa da taraf devlet, kendi mevzuatında kanun yollarına başvurma hakkını düzenlediğinde bu aşamanın da adil yargılanma hakkına uygun olması gerekmektedir.⁷⁶ Ancak doktrinde Mahkeme'nin bu görüşü eleştirilerek İYUK mad. 45'in uygulanmamasının hukuk tekniğine uygun olmadığı belirtilmektedir. Buna göre dereceli yargılanma hakkı, sınırlanabilir bir haktır.⁷⁷

Yukarıdaki kararlardan hareketle; Bölge İdare Mahkemesinin İYUK mad. 45/5'e aykırı olarak dosyayı geri gönderme gerekçeleri genel olarak istinaf merciince hem ilk

---

⁷⁴ İzmir BİM 6. İDD, E. 2018/1615, K. 2019/82, 24.1.2019, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası).

⁷⁵ İstanbul BİM 2. VDD, E. 2019/3423, K. 2020/817, 16.6.2020, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası).

⁷⁶ İstanbul BİM 2. VDD, E. 2019/3423, K. 2020/817, 16.6.2020, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası).

⁷⁷ Çınarlı ve Azak, "Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi," 600.

derece hem kanun yolu yetkilerinin kullanılamayacağı, kanuni mahkeme ilkesine aykırılık, İYUK mad. 45/5'te yasal boşluk bulunması, dereceli yargılama hakkının ihlali ve AİHS'nin 6. maddesine dayanmaktadır.

III. BÖLGE İDARE MAHKEMELERİNİN GÖNDERME KARARLARININ YARGILAMA İLKELERİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bölge İdare Mahkemelerinin kanunda öngörülmediği halde ilk derece mahkemesine gönderme kararı vermesi; idari yargılama usulüne hâkim olan re'sen araştırma ilkesi, dereceli yargılama ilkesi, usul ekonomisi ilkesi ve kanuni mahkeme ilkesi bakımından ayrı ayrı değerlendirilecektir.

A. Re'sen Araştırma İlkesi

Re'sen araştırma ilkesi, uyumsuzluğun çözümü için gerekli olan bilgi ve belgelerin toplanması hususunda davanın taraflarının yanında mahkemenin de yetkili olmasıdır.⁷⁸ İdari yargılama hukukunda İYUK'un 20. maddesinin 1. fıkrası uyarınca re'sen araştırma ilkesi geçerlidir. Re'sen araştırma yetkisinin kapsamındaki hususlardan biri, *"maddi olayın varlığının araştırılması ve delillerin elde edilmesi"*dir.⁷⁹ Bölge idare mahkemeleri hukuki ve maddi denetim yapma yetkileri kapsamında, *"maddi meselenin tespitinde hata bulursa... davayı yeni baştan ele alacak, delilleri değerlendirecek ve böylece maddi olayın tanımlamasını da bizzat yapacaktır"*.⁸⁰ Bölge İdare Mahkemeleri, ilk

---

⁷⁸ Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 235.

⁷⁹ Zuhâl Bereket, *Hukukun Genel İlkeleri ve Danıştay* (Ankara: Yetkin Yayınları, 1996), 197.

⁸⁰ Gökhan Taneri, *İstinaf Mahkemeleri* (Ankara: Bilge Yayınevi, 2014), 17'den aktaran Çınarlı, *İdari Yargılamada İstinaf ve Bölge İdare Mahkemeleri*, 181.

derece mahkemesinin kullandığı tüm yetkileri kullanabilir. Uyuşmazlığa konu olan maddi vakıaların gerçek olup olmadığını araştırır, delilleri ve somut olaya doğru hukuk kurallarının uygulanıp uygulanmadığını değerlendirir.⁸¹ Bu kapsamda “yeniden maddi delil değerlendirmesi” yapma yetkisi bulunan Bölge İdare Mahkemesi, İYUK mad. 45/4 uyarınca işin esası hakkında yeniden karar vereceği hallerde bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verebileceği gibi keşif de yapabilir.⁸² Bölge İdare Mahkemelerinin bu yetkilere sahip olmasına rağmen; işin esasına girerek karar verebileceği durumlarda gönderme kararı vermeleri, istinaf incelemesini temyiz incelemesine yakınlaştırmaktadır. Nitekim temyiz ve istinaf mercilerinin inceleme yetkilerinin kapsamının farklılığı mevzuatta açıkça düzenlenmiştir.

B. Dereceli Yargılanma Hakkı

Hükmün denetlenmesini talep etme hakkı, “kişinin aleyhine verilen bir hükmün başka bir yargı mercii tarafından gözden geçirilmesini ve denetlenmesini isteyebilmesini” güvence altına almaktadır.⁸³ Anayasa Mahkemesi, 27.12.2018 tarihli ve E. 2018/71, K. 2018/118 künyeli kararında, “hükmün denetlenmesini

---

Bölge İdare Mahkemelerinin hukuki ve maddi vakıaları inceleme yetkisine sahip olması karşısında ilk derece mahkemesi hâkimleri rehavete kapılmamalıdır. Aynı yöndeki görüş için bkz. Cenk Akil, 22.07.2020 Kabul Tarihli ve 7251 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile İstinafa İlişkin Olarak Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1, no. 45 (Ocak 2021): 425, 20 numaralı dipnot, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/taad/issue/59541/857735>.

⁸¹ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 803.

⁸² Çınarlı, *İdari Yargılamada İstinaf ve Bölge İdare Mahkemeleri*, 182-184.

⁸³ AYM, E. 2018/71, K. 2018/118, 27.12.2018, § 12, RG. 15/2/2019, S. 30687; AYM, E. 2020/21, K. 2020/53, 1/10/2020, § 19, RG. 17.11.2020, S. 31307.

talep etme hakkı” kavramını ilk kez kullanmıştır.⁸⁴ Hükmün denetlenmesini talep etme hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde yer alan hak arama hürriyeti kapsamında korunmaktadır.⁸⁵ Bu hakkın anayasal dayanaklarından biri de Yargıtay ve Danıştay’ın düzenlendiği Anayasa’nın 154 ve 155. maddeleridir.

86

Hükmün denetlenmesini talep etme hakkının söz konusu olabilmesi için öncelikle bir kişi aleyhine verilmiş bulunan bir hüküm mevcut olmalıdır. Hüküm, mahkemenin esasa ilişkin olarak uyuşmazlığı sona erdiren kararlarını ifade ettiğinden dolayı hükmün denetlenmesini talep etme hakkı, davanın esasına ilişkin inceleme noktasında karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir deyişle ilk derece mahkemesinin usule ilişkin verdiği kararlardan dolayı hükmün denetlenmesini talep etme hakkı söz konusu olmaz.⁸⁷ Bu hak, hükmün konusu fark etmeksizin tüm yargılamalar için geçerli olmakla birlikte suç isnadının yer aldığı yargılamalar bakımından medeni hak ve yükümlülere ilişkin olan yargılamalara göre daha geniş olarak yorumlanacaktır.⁸⁸

---

⁸⁴ Ebru Gündüz ve Hakan Gündüz, “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Hükmün Denetlenmesini Talep Etme Hakkı,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, no. 49 (2022): 6, <https://taad.taa.gov.tr/dergiler/taad/taad-49>; AYM, E. 2018/71, K. 2018/118, 27/12/2018, RG. 15/2/2019, S. 30687.

⁸⁵ AYM, E.2018/71, K.2018/118, 27.12.2018, § 9, RG. 15.2.2020, S. 30687; AYM, E. 2020/21, K. 2020/53, 1.10.2020, § 10, RG. 17.11.2020, S. 31307.

⁸⁶ AYM, E.2018/71, K.2018/118, 27.12.2018, § 9, RG. 15.2.2020, S. 30687; AYM, E. 2020/21, K. 2020/53, 1.10.2020, § 14, RG. 17/11/2020, S. 31307.

⁸⁷ Hükmün denetlenmesini talep etme hakkı ve kanun yoluna başvurma hakkı, bu noktada birbirinden ayrılmaktadır. Kanun yoluna başvurma hakkı, ilk derece mahkemesinin hem esas hem usule yönelik nihai kararlarının denetlenmesini ifade etmesi bakımından hükmün denetlenmesini talep etme hakkını kapsar. Bkz. Gündüz ve Gündüz, “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Hükmün Denetlenmesini Talep Etme Hakkı,” 15.

⁸⁸ AYM, E.2020/21, K. 2020/53, 1/10/2020, § 14, 23, RG. 17.11.2020, S. 31307.

Hükmün denetlenmesi hakkının şartlarından bir diğeri, verilen hükmün kişinin aleyhine olmasıdır. Nitekim bu husus, Anayasa Mahkemesi'nce *"Bu hakkın sağladığı güvenceler ancak ilk kez aleyhe hüküm kurulduğu anda işlerlik kazanır."*⁸⁹ şeklinde tespit edilmiştir. Karardaki bu belirlemeden hareketle doktrinde Bölge İdare Mahkemelerinin ilk derece mahkemesinin esasa ilişkin bir kararının eksiksiz bir şekilde kurulamadığı durumlarda iade kararı vermesinin dereceli yargılanma hakkını tesis edeceği ifade edilmektedir.⁹⁰

Anayasa Mahkemesi, bu hak kapsamında yapılan denetimin hukukilik denetimi ile sınırlı mı olacağı yoksa maddi denetimi de kapsayacağı mı hususunda yasa koyucunun takdir hakkının bulunduğunu, mahkeme hükmünün denetiminin maddi olguların değerlendirilmesini de kapsamı gerektiğine dair bir anayasal zorunluluk bulunmadığını, denetimi gerçekleştirecek organın hukuk kurallarının doğru uygulanıp uygulanmadığına yönelik bir denetim yapma yetkisi ile donatılması, hükmün denetlenmesini talep etme hakkının sağlanmasına ilişkin anayasal yükümlülüğün yerine getirilmesi bakımından yeterli olduğunu vurgulamıştır.⁹¹ Bununla birlikte Bölge İdare Mahkemelerinin denetim yetkisi hem hukukilik hem maddi denetimi kapsadığına göre Bölge İdare Mahkemelerinin maddi denetim yapmaksızın dosyayı ilk derece mahkemesine göndermesi de hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ihlali niteliğindedir. Zira Bölge İdare Mahkemesinin gönderme

---

⁸⁹ AYM, E.2018/71, K.2018/118, 27.12.2018, § 23, RG. 15.2.2020, S. 30687.

⁹⁰ Çınarlı ve Azak, "Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi," 598.

⁹¹ AYM, E.2018/71, K.2018/118, 27/12/2018, § 16; AYM, E. 2020/21, K. 2020/53, 1.10.2020, § 21.

kararları kesin nitelikte olduğundan, ilk derece mahkemelerinin ısrar hakkı bulunmamaktadır⁹².

Bölge İdare Mahkemesi kararında⁹³ yer alan “*uyuşmazlık hakkında genel usul kuralları bağlamında verilmiş bir ilk derece mahkemesi kararının bulunmadığı*” ve “*istinaf mercine ilk derece mahkemesi sıfatı verilmediği*” iddiaları dereceli yargılama hakkının ihlal edildiğine işaret etmektedir. Bir başka Bölge İdare Mahkemesi kararında ilk derece mahkemesince duruşma yapılması gerekirken yapılmaması ile ilgili olarak “*istinaf mahkemesince ilk derece mahkemesinin yerine geçilerek eksiklikler tamamlanmak ve işin esası hakkında karar verilmek suretiyle sonuçlandırılması halinde, birden fazla dereceli yargılamanın taraflara sağladığı hukuki güvence ve faydanın ortadan kalkacağı, bu suretle, yargılamanın, kanun koyucunun iradesine de uygun olmayan şekilde, tek derecede gerçekleşmesi sonucunun doğabileceği, anılan madde hükmünde açıkça sayılmayan bu gibi bazı hukuka aykırılık hallerinde de, kaldırma kararları sonrasında, dosyaların ilk derece mahkemelerine gönderilmesine karar verilmesinin, adil yargılanma hakkının gereği olduğu*” ifade edilmektedir.

Anayasa Mahkemesi hükmün denetlenmesini talep etme hakkının sınırlarından biri olarak usul ekonomisi ilkesini kabul etmektedir. Ancak bu hak, Anayasa’nın 13. maddesinde yer alan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırmasının şartlarına uygun olarak sınırlandırılabilir.⁹⁴

---

⁹² Uygulamada genellikle Bölge İdare Mahkemelerinin kanuna dayanmayan sebeplerle verilen iade kararlarının hüküm fıkrasında, bu kararların İYUK madde 45/5 uyarınca verildiği ve kesin olduğu vurgulanmaktadır. Bu kararların kesin olmadığı yönündeki görüş için bkz. Eraslan, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme,” 124-125.

⁹³ Ankara BİM 5. İDD, E. 2019/244, K. 2019/1038, 5.11.2019, (Lexpera).

⁹⁴ Gündüz ve Gündüz, “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Hükmün Denetlenmesini Talep Etme Hakkı,” 25; AYM, E. 2018/71, K. 2018/118,

C. Usul Ekonomisi İlkesi

Usul ekonomisi ilkesi, Anayasa'nın 141. maddesinde *"davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir."* şeklinde yer almaktadır. Usul ekonomisi ilkesi; basitlik, ucuzluk ve hızlilik unsurlarından oluşmaktadır.⁹⁵ Basitlik unsuru kapsamında hâkim, öncelikle kanunlarla öngörölmüş olan usul kurallarına uymak zorundadır; yoruma açık durumlarda ise usul ekonomisi ilkesi uygulanmalıdır. Diğer bir deyişle usul ekonomisi ilkesi kanunlara aykırı bir şekilde uygulanamaz.⁹⁶ Hızlilik unsurundan *"davanın uzamasına sebebiyet vermeme zorunluluğu"* anlaşılmalıdır.⁹⁷ Ucuzluk unsuru ise *"gereksiz masrafa yol açmama zorunluluğu"*dur.⁹⁸ Usul ekonomisi ilkesi, tüm yargılama hukuklarında geçerli bir ilkedir.

Usul ekonomisi ilkesi hem ilk derece aşamasında hem de kanun yolları aşamasında uygulama alanı bulur. Dolayısıyla Bölge İdare Mahkemeleri de usul ekonomisi ilkesine riayet etmek ile yükümlüdürler. Ancak bu noktada usul ekonomisi

---

27.12.2018 §17; AYM, E. 2020/21, K. 2020/53, 1.10.2020, § 22, 30, RG. 17.11.2020, S. 31307.

⁹⁵ Ejder Yılmaz, "Usul Ekonomisi," Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 57, no. 1 (2008): 250, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auhfd/issue/42946/519788>; RÜZGARESEN ise usul ekonomisi ilkesini "yargılamanın, makul giderle ve makul süre içinde, kalite standartlarına uygun bir hizmetle ve düzenli bir biçimde yürütülmesi" olarak tanımlayarak, unsurlarını; makul süre, makul miktarda gider ve "yargılamanın kalite standartlarına uygun hizmetle ve düzenli olarak yapılması" olarak ortaya koymaktadır. Bkz. Cumhuriyet Rüzgaresen, "Usul Ekonomisi İlkesinin İhlaline Karşı Başvuru Yolları," Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Mihir Özel Sayısı 4, no. 2 (2014): 174-175, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/213525>.

⁹⁶ Yılmaz, "Usul Ekonomisi," 252.

⁹⁷ Yılmaz, "Usul Ekonomisi," 257.

⁹⁸ Yılmaz, "Usul Ekonomisi," 265.

ilkesinin amaç değil, yargılamanın amacına ulaşması için bir araç niteliğinde olduğu unutulmamalıdır.⁹⁹ Buna ek olarak usul ekonomisi ilkesi, kanuna aykırı olarak yorumlanamaz. Örneğin Bölge İdare Mahkemesinin kanunda yazılı iade sebeplerinin varlığı halinde usul ekonomisini gerekçe göstererek esastan inceleme yapması ve karar vermesi mümkün değildir.

Usul ekonomisi bakımından tartışmalı olan hususlardan biri, Bölge İdare Mahkemesinin önüne gelen uyuşmazlıkta adli yargının görevli olduğunu düşünmesi durumunda, kanuna göre dosyayı ilgili mahkemeye gönderme kararı vermesi meselesidir. Bölge İdare Mahkemelerinin adli yargıya dosyayı göndermesi söz konusu olamayacağından buradaki ilgili mahkeme uyuşmazlık konusu olayda kararı veren ilk derece idari yargı mahkemesidir¹⁰⁰. Bölge İdare Mahkemesinin İYUK mad. 45/5 uyarınca verdiği karar kesin olduğundan görevsizlik kararı, idare mahkemesi tarafından verilmektedir. Bu usul ise usul ekonomisi ilkesi bakımından tartışmalıdır.¹⁰¹

Bölge İdare Mahkemelerinin İYUK mad. 45/5 dışındaki konularda iade kararı vermesi, usul ekonomisi ilkesine açıkça aykırıdır. İlk derece mahkemesinin önüne gelen uyuşmazlıkta esastan karar vermiş olmasına rağmen bölge idare mahkemesinin ilk derece mahkemesince “*yapılmayan duruşma veya davanın ihbarı, eksik gerekçe veya eksik inceleme*” gibi usul yönünden kendisinin tamamlayabileceği eksiklikler nedeniyle iade kararı vermemesi gerekir. Zira bu eksiklikler, maddi

---

⁹⁹ Yılmaz, “Usul Ekonomisi,” 246.

¹⁰⁰ Gül Üstün, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Üzerine Bir Değerlendirme.” Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 22, no. 2 (Ekim 2016): 20, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/275221>.

¹⁰¹ Üstün, Gül, “İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Üzerine Bir Değerlendirme,” 29.

yönden inceleme yetkisine haiz olan bölge idare mahkemesince tamamlanabilecek eksikliklerdir. Bunların istinaf merciince yapılmaksızın dosyanın gönderilmesine karar verilmesi, yargılamanın gereksiz yere uzamasına neden olacaktır.¹⁰²

Bölge İdare Mahkemesinin ilk derece mahkemesince esastan incelenen bir uyuşmazlıkta usule ilişkin bir sorun görürse ne yönde karar vermesi gerektiği ayrıca ele alınması gereken bir konudur.¹⁰³ İYUK mad. 45/4'e göre Bölge İdare Mahkemesi ilk derece mahkemesinin esastan verdiği kararı hukuka aykırı bulursa kararı kaldırarak ve işin esası hakkında karar verecektir. "İşin esası" ifadesi ile uyuşmazlığın esasına yönelik kararlar anlaşıldığından bu hususta kanunda boşluk bulunmaktadır.¹⁰⁴ ERASLAN'a göre Anayasa'da düzenlenen usul ekonomisi ilkesi gereğince Bölge İdare Mahkemesi, ilk derece mahkemesinin esastan karar verdiği bir uyuşmazlıkta, kararı hukuka aykırı bulursa ilk derece mahkemesinin kararını kaldırarak uyuşmazlığı usulden inceleyebilir.¹⁰⁵ Ancak uygulamada aksi yönde kararlar mevcuttur. Örneğin; ilk derece mahkemesinin esastan inceleyerek karar verdiği bir uyuşmazlıkta Bölge İdare Mahkemesi, idari merci tecavüzü nedeniyle dosyayı ilk derece mahkemesine iade etmiştir.¹⁰⁶ Bu gibi durumlarda usul ekonomisinin sağlanması amacıyla İYUK mad. 45'e yeni bir fıkra

---

¹⁰² Eraslan, "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme," 128.

¹⁰³ Eraslan, "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme," 87.

¹⁰⁴ Eraslan, "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme," 87.

¹⁰⁵ Eraslan, "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme," 87; Aynı yönde bkz. Çınarlı ve Azak, "Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi," 579.

¹⁰⁶ Adana BİM 2. İDD, E. 2021/1564, K. 2022/330, 15.02.2022.

eklenmesi ve Bölge İdare Mahkemesine görevli idare merciine tevdi, davanın reddi veya dilekçenin iptali kararı verme yetkisi tanınması önerilmektedir.¹⁰⁷

D. Kanuni Mahkeme İlkesi

Kanuni mahkeme ilkesi, kişilerin doğacak uyuşmazlıklar öncesinde yargılamanın yapılacağı görevli ve yetkili mahkeme ile bu mahkemelerdeki usullerin belli olmasını ifade etmektedir.¹⁰⁸ Kanunla belirlenen mahkemenin hâkimine tabii (doğal) hâkim denilirken bunu öngören prensip ise tabii hâkim ilkesidir.¹⁰⁹ Kanuni mahkeme ilkesi, tabii hâkim ilkesini de gerektirmektedir.¹¹⁰

AİHS'in 6. maddesinde yer alan "...yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından..." ifadesi kanuni

¹⁰⁷ Benzer yöndeki görüş için bkz. Çınarlı ve Azak, "Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi," 579; Günday, İdari Yargılama Hukuku, 496.

¹⁰⁸ Hakan Pekcanitez, "Medenî Yargıda Adil Yargılanma," *İzmir Barosu Dergisi*, no. 2 (Nisan 1997) 40, <http://kutuphane.izmirbarosu.org.tr/img/19972.pdf>; Sezin Aktepe Artık, *Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2014), 174; Süha Tanrıver, "Hukuk Yargısı (Medeni Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 53 (2004): 194, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2004-53-44>.

¹⁰⁹ Burak Taş, "Hukukun Genel Bir İlkesi Olarak Tabii Hâkim İlkesi," *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18, no. 2 (2022): 1765, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yuhfd/issue/66299/1038177>; Aktepe Artık, *Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı*, 178; Süha Tanrıver, "Tabii Hâkim İlkesi ve Medenî Yargı," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 104 (2013): 12, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-104-1240>.

¹¹⁰ Cem Alper Akdoğan, *Türk Hukuku ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından Temel Bir İnsan Hakkı Olarak Adil Yargılanma Hakkı*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 73; Aktepe Artık, *Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı*, 178; Tanrıver, "Hukuk Yargısı (Medeni Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı," 194.

mahkeme ilkesinin uluslararası hukuk alanında kabul edildiğini göstermektedir. Anayasamızın “*Kanuni hâkim güvencesi*” başlıklı 37. maddesinin 2. fıkrasında “*Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz.*” denilerek kanuni mahkeme ilkesi güvence altına alınmıştır. Anayasamızın 142. maddesinde de “*Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.*” denilerek kanuni mahkeme ilkesine yer verilmiştir.

Bir önceki bölümde incelediğimiz kanunda yer almayan iade sebepleri ile istinaf mahkemelerinin dosyayı ilk derece mahkemelerine göndermesi durumu kanuni mahkeme ilkesi ile çelişmektedir. Kanunen dosya İYUK mad. 45/5 hükmünde belirtilen haller dışında ilk derece mahkemesine gönderilemez. Bölge İdare Mahkemeleri ise uygulamada, usul ekonomisi ve adil yargılanma ilkelerinin sağlanması amacıyla kanunda yer almayan gönderme sebepleriyle dosyayı ilk derece mahkemesine iade etmektedir.¹¹¹ İzlenen bu usulde, kanunda görevli olarak belirlenmiş istinaf mahkemeleri yerine görevsiz olan ilk derece mahkemelerinin davaya bakması söz konusu olmaktadır. Tüm bu belirlemeler ışığında; gönderme kararları neticesinde görevli olmayan ilk derece mahkemelerinin davayı yürütmesi, kanuni mahkeme ilkesine aykırılık teşkil etmektedir, kanaatindeyiz. Uygulama ile ortaya çıkan bu husus ile uyuşmazlıklar, verilen kararların adil yargılanma hakkının bir unsuru olan kanuni mahkeme ilkesine aykırı olması hasebiyle bireysel başvuru yoluna konu olabilir.

SONUÇ

Bölge İdare Mahkemelerinin dosyayı ilk derece mahkemesine iade kararları, kanuna dayanan ve kanuna dayanmayan sebepler olarak ikiye ayrılmaktadır. Kanuna

---

¹¹¹ Bu makalenin “C. Bölge İdare Mahkemesinin İade Gerekçeleri” başlığı altında incelenmiştir.

dayanmayan iade nedenlerinden bazıları şunlardır: İlk derece mahkemesince eksik inceleme yapılması, dosyanın tekemmül ettirilmeden esastan karar verilmesi, tarafların duruşma istemesine rağmen mahkemece duruşma yapılmadan esastan karar verilmesi, karar sonucu ile görüşme tutanağının çelişmesi, dava konusunun yanlış belirlenmesi, bilirkişi ve keşif incelemesi yapılması gerekirken yapılmaması. Sayılan sebeplere dayanılarak verilen iade kararları hukuki olmayan birtakım neticelere yol açmaktadır.

Bölge İdare Mahkemeleri kanuna dayanmayan nedenlerle dosyanın ilk derece mahkemesine iade kararı verirken dereceli yargılamanın ihlal edilmesi, tabii hâkim ilkesine aykırılık, İYUK mad. 45/5'te yasal boşluk bulunması, AİHS 6. maddesinin İYUK mad. 45'e göre öncelikli olarak uygulanması gerektiği gibi gerekçelere dayanmaktadır. Ancak ortaya çıkan uygulamanın, idare hukukunda kabul edilen yargılama ilkelerince değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

İlk derece mahkemesinin eksik inceleme sonucunda hüküm kurması halinde Bölge İdare Mahkemesi, dereceli yargılama hakkının tesis edilmesi amacıyla dosyanın iadesine karar vermektedir. Bununla birlikte maddi vakıaları inceleme yetkisine haiz olan Bölge İdare Mahkemesi, bu durumda re'sen araştırma ilkesine aykırı hareket etmiş olmaktadır. Hatta bu durumun istinaf incelemesini temyiz incelemesine yakınlaştırdığı söylenebilir.

Aleyhine hüküm tesis edilen tarafın bir üst mahkemeye başvurması hakkı Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınmıştır. Bölge İdare Mahkemelerinin iade kararı vermeksizin dosyayı esastan inceleyerek karar vermesi, ilk derece mahkemelerinin yerine geçmesi sonucunu doğurmaktadır. Belirtilen durum, derece mahkemesini denetleyecek olan Bölge İdare Mahkemelerini doğrudan esastan hüküm kurar duruma getirmektedir. Bu uygulamanın benimsenmesi, dereceli yargılama hakkının ihlal edilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Bölge İdare Mahkemesinin kanunda yazılı iade sebeplerinin varlığı halinde usul ekonomisini gerekçe göstererek esastan inceleme yapması ve karar vermesi mümkün değildir. Kanunda yer alan “ilgili mahkeme” ifadesi muğlaktır. İlgili mahkemeden kararı veren derece mahkemesinin mi görevli olan mahkemenin mi anlaşılacağı aşikâr değildir. Bölge İdare Mahkemesi, dosyayı karar veren ilk derece mahkemesine iade ederse, Bölge İdare Mahkemesi kararı kesin nitelikte olduğundan ilk derece mahkemesi tekrar dosyanın görevli mahkemeye tevdiine karar verecektir. Bu halde zaman ile kaynak israfı doğacak ve usul ekonomisi ilkesi zedelenecektir.

Kişiler uyuşmazlıklarının kanunda güvence altına alınan mahkemelerde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Belirtilen durum, kanuni mahkeme ilkesi olarak adlandırılmaktadır. Bölge İdare Mahkemesi, İYUK mad. 45/5’te tahdidi olarak sayılan sebepler dışında bir iade nedenine dayanarak hüküm kurduğunda, kişilerin uyuşmazlığı kanunen belirlenenin dışında bir mahkemede görülecektir. Bu halde kanuni mahkeme ilkesi ihlal edilmiş olacaktır.

Belirtilen tüm bu sebepler nedeniyle, kanunda yer almayan iade sebeplerine dayanılarak verilen gönderme kararları yargılama ilkelerine aykırılık teşkil etmektedir. Bu sebeple kanunda yer almayan iade sebeplerine dayanılarak gönderme kararı verilebilmesi için kanunla düzenlenme yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Çift kör hakem.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek alıp almadığını belirtmemiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması olmadığını belirtmiştir.

Etik Kurul Onayı: Yazar, etik kurul onayının gerekçe gerektirmediğini belirtmiştir.

Peer Review: Double peer-reviewed.

Financial Support: The author did not indicate whether he received financial support for this study.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest.

Ethics Committee Approval: The author stated whether ethics committee approval is required.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Cem Alper. *Türk Hukuku ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından Temel Bir İnsan Hakkı Olarak Adil Yargılanma Hakkı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Akil, Cenk, "22.07.2020 Kabul Tarihli ve 7251 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile İstinafa İlişkin Olarak Yapılan Değişiklerin Değerlendirilmesi." *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1, no. 45 (Ocak 2021): 417-435. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/taad/issue/59541/857735>.
- Aktepe Artık, Sezin. *Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2014.
- Akyıldız, Ali. *İstinafa İlkesel Bakmak*. Ankara: Danıştay Yayınları, Danıştay ve İdari Yargı Günü 147. Yıl Sempozyumu, Mayıs 2015. 11-32. <https://docplayer.biz.tr/16111304-Danistay-ve-idari-yargi-gunu-147-yil.html>.
- Akyılmaz, Bahtiyar, Murat Sezginer ve Cemil Kaya. *Türk İdari Yargılama Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2022.
- Avcı, Mustafa, "İdari Yargıda İstinaf." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 96 (2011): 179-204. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-96-1139>.
- Aydınoglu, Zeynep Nihal, "İstinaf Kanun Yolunun İdari Yargılama Usulüne Başlıca Etkileri." *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, no. 34 (Nisan 2018): 387-423. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/980845>.
- Bereket, Zuhale. *Hukukun Genel İlkeleri ve Danıştay*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1996.
- Bilgin, Hüseyin. *Bölge İdare Mahkemelerinin Kesin Kararları Arasındaki İçtihat Farklılığı*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2021.
- Boz, Selman Sacit ve Eraslan Yunus: "İdari Yargılama Usulünde 'Karar Verilmesine Yer Olmadığı' Kararları.", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 24, no. 2

- (2020): 389-423.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1090679>.
- Çağlayan, Ramazan. *İdari Yargılama Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022.
- Çağlayan, Ramazan. *İdari Yargı Kararlarına Karşı Başvuru Yolları*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2017.
- Çağlayan, Ramazan. "İdari Yargıda İstinaf Uygulamasındaki Bazı Sorunlar Üzerine Düşünceler." *Terazi Hukuk Dergisi* 14, no. 160 (Aralık 2019): 2286-2301.
<https://www.jurix.com.tr/article/20089>.
- Çınarlı, Serkan ve Kerim Azak. "Bölge İdare Mahkemesinin Dosyayı İlgili Mahkemeye Göndermesi Meselesi." *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 30, no. 2 (2022): 571-603.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2258415>.
- Çınarlı, Serkan. *İdari Yargılamada İstinaf ve Bölge İdare Mahkemeleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020.
- Derdiman, R. Cengiz. *İdari Yargının Genel Esasları*. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları, 2014.
- Eraslan, Yunus. "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Aşamasında Verilen Gönderme Kararları Üzerine Bir İnceleme." *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, no. 1 (Şubat 2020): 77-132.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1286613>.
- Eser, Albin. "Yasal Hâkim ve Münferit Olayda Tespiti (Der "gesetzliche Richter")." Çeviren Centel Nur. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 9, (1995): 49-71. <https://docplayer.biz.tr/42243413-Yasal-hakim-ve-munferit-olayda-tespiti.html>.
- Gönenç, Levent. *Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı*. TEPAV Anayasa Çalışma Metinleri, 2011.
https://www.tepav.org.tr/upload/files/1299851562-0.Yarginin_Bagimsizligi_ve_Tarafsizligi.pdf.Gözübüyük,

- A. Şeref ve Turgut Tan. *İdare Hukuku Cilt II (İdari Yargılama Hukuku)*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2017.
- Günday, Metin. *İdari Yargılama Hukuku*. Turhan Kitabevi, Ankara, 2022.
- Gündüz, Ebru ve Hakan Gündüz. "Anayasa Mahkemesi Kararlarında Hükmün Denetlenmesini Talep Etme Hakkı." *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, no. 49. (2022): 1-28. <https://taad.taa.gov.tr/dergiler/taad/taad-49>.
- Gürbüz, Reşit. *İdari Yargılama Hukuku*. Turhan Kitabevi, Ankara, 2020.
- Işıklar, Celal. "İdari Yargılama Usûlü Kanunu'na 24.06.2021 Tarih Ve 7329 Sayılı Kanunla Eklenen 20/C Maddesi Hükümlerinin Değerlendirilmesi." *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 21, no. 1 (2022): 347-398. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2222160>.
- Kalabalık, Halil. *İdari Yargılama Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2021.
- Kaplan, Gürsel. *İdari Yargılama Hukuku*. Bursa: Ekin Yayınevi, 2022.
- Karahanoğulları, Onur. *İdari Yargı İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir inceleme)*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2019.
- Keskin, Züleyha. "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 96 (2011): 235-262. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2016-126-1603>.
- Pekcanitez, Hakan. "Medenî Yargıda Adil Yargılanma." *İzmir Barosu Dergisi*, no. 2 (Nisan 1997) 35-55. <http://kutuphane.izmirbarosu.org.tr/img/19972.pdf>.
- Rüzgaresen, Cumhur. "Usul Ekonomisi İlkesinin İhlaline Karşı Başvuru Yolları." *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Mihbir Özel Sayısı 4, no. 2 (2014): 173-213. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/213525>.

- Söyler, Yasin ve Muhammet Yılmaz. "Temyiz Kanun Yolunda Uygulanan Parasal Sınırın Her Yıl Artırılmasının Görülmekte Olan İdari Davalara Etkisi." *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 29, no. 3 (2021), 2131-2168. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1802937>.
- Tanrıver, Süha. "Hukuk Yargısı (Medeni Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 53 (2004): 191-215. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2004-53-44>.
- Tanrıver, Süha. "Tabî Hâkim İlkesi ve Medenî Yargı." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 104 (2013): 11-35. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2013-104-1240>.
- Taş, Burak. "Hukukun Genel Bir İlkesi Olarak Tabii Hâkim İlkesi." *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18, no. 2 (2022): 1763-1791. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yuhfd/issue/66299/1038177>.
- Üstün, Gül. "İdari Yargıda İstinaf Kanun Yolu Üzerine Bir Değerlendirme." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 22, no. 2 (Ekim 2016): 13-38. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/275221>.
- Özel, Kadir Can. "İdari Yargıda İstinaf Sistemi Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme." *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, no. 44 (Ekim 2020): 45-81. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1555539>.
- Ulusoy, Ali. *İdari Yargılama Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2020.
- Yıldırım, Ramazan. *Türkiye'de İstinaf Uygulamasının İdari Yargıya Etkileri*. Ankara: Danıştay Yayınları, Danıştay ve İdari Yargı Günü 147. Yıl Sempozyumu, Mayıs 2015. 33-54. <https://docplayer.biz.tr/16111304-Danistay-ve-idari-yargi-gunu-147-yil.html>.
- Yıldırım, Ramazan ve Serkan Çınarlı. *Türk İdari Yargılama Hukuku Dersleri*. Astana Yayınları, Ankara, 2018.

Yılmaz, Ejder. "Usul Ekonomisi." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 57, no. 1 (2008): 243-274, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auhfd/issue/42946/519788>.